

PRISPOBOVANIE VIDIECKYCH ŠTRUKTÚR POŽIADAVKÁM EURÓPSKEJ ÚNIE

ADAPTATION OF RURAL STRUCTURES TO THE REQUIREMENTS OF EUROPEAN UNION

Pavel Šimčák

In the report we analyse recent position of the countryside and agriculture before joining SR to European Union (EU). At the same time we appreciate strong and weak parts, opportunities and threats of agriculture and countryside. The Countryside Development Program requires specific solution at the region level while also interoperation of countryside and agricultural development is considered. One of the pre accessing programs of EU aimed at countryside development is also SAPARD Program, which is sponsored by the Department of Land Economy in Slovakia. Participation in SAPARD Program provides finance of EU to candidating countries in years 2000 – 2006 also for supporting the sustainable development of countryside.

SAPARD Program, countryside development, SWOT analysis, strength and weakness parts, opportunities and threats of countryside and agriculture.

ÚVOD

V období rokov 1990-1997 sa neuplatňovala politika rozvoja vidieka. Rôzne parciálne aktivity a opatrenia (životné prostredie, poľnohospodárske subvencie, infraštruktúra) realizovali jednotlivé rezorty, nedošlo však k účinnejšej spolupráci a integrovanému pôsobeniu. V záujme odstránenia sektorového prístupu k rozvoju vidieka MP SR v roku 1998 vypracovalo Koncepciu rozvoja vidieka v SR, ktorú schválila vláda SR uznesením č. 592/98. V nadväznosti na túto Koncepciu sú základnými cieľmi Plánu rozvoja poľnohospodárstva a vidieka SR zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva, zabezpečenie dostatku pracovných príležitostí a primeraných príjmov aj pre znevýhodnené regióny. Deklarovala sa potreba zachovať ekologický prístup a trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí.

MATERIÁL A METÓDA PRÁCE

Cieľom príspevku je analýza vidieckych oblastí v krajoch Košice a Prešov. Vidiecke oblasti sú charakteristické určitými negatívnymi štrukturálnymi charakteristikami (nízke priemerné mzdy, nízka kúpyschopnosť obyvateľstva, vysoká miera nezamestnanosti, nízky podiel služieb, nízky počet individuálnych podnikateľských subjektov). Vidiecke regióny vykazujú najnižšiu ekonomickú silu. V dôsledku toho tu existuje výrazná regionálna diferenciácia, ktorá vedie k nerovnomernému sociálno-ekonomickému rozvoju regiónov. Podkladové údaje sme získavali dotazovacou metódou a riadeným rozhovorom. Z metód vedeckej práce boli použité: metódy analýzy, syntézy, komparácie a SWOT analýza. Získané údaje sme využívali k analýze príčinných súvislostí a k identifikácii predností, nedostatkov, možností a rizík slovenského vidieka. Základným obdobím hodnotenia boli roky 1998 - 2000.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

V posledných desaťročiach bol vidiek ovplyvnený všeobecnými trendmi spoločensko-ekonomického vývoja:

- prílišným zdôrazňovaním významu tzv. strediskových obcí a ich rozvojom na úkor menších obcí,
- nepodloženým favorizovaním mestského spôsobu života,
- výraznými zmenami v štruktúre poľnohospodárskej výroby.

Táto štruktúra sa po politických a ekonomických zmenách v r. 1989 v SR prakticky rozpadla. V súčasnosti sa na vidieku prejavujú nasledovné problémy:

- nedoriešené vlastnícke vzťahy a málo rozvinutý trh s pôdou,
- rozpad tradičných trhov,
- rýchlejší nárast cien vstupov ako výstupov v poľnohospodárstve,
- prudký nárast agrárnej nezamestnanosti a znížená tvorba nových pracovných miest,
- pokles reálnych príjmov, ktoré vo väčšej miere postihujú obyvateľstvo na vidieku,
- rozpad sociálnej infraštruktúry a nedostatočná technická infraštruktúra,
- nedostatočné využitie potenciálu, ktorý vidiek poskytuje pre svoj ďalší rozvoj.

Z uvedeného vyplýva, že aj napriek rozsiahlemu potenciálu, ktorý sa na slovenskom vidieku nachádza (stále pomerný dostatok pracovnej sily, nevyužitý materiálny zdroj, rozsiahle prírodné bohatstvo, bohatá kultúrna, etnografická, historická tradícia), je stále ťažšie v súčasnosti zabezpečiť pre vidiecke obyvateľstvo životnú úroveň porovnateľnú s národným priemerom.

Početnosť vidieckej populácie klesá pri zvyšovaní jej priemerného veku. Najvyššia miera nezamestnanosti sa prejavila vo vidieckych regiónoch.

V oblasti štátnej podpory obecných rozpočtov je situácia v SR oproti štátom EÚ veľmi nepriaznivá. Podiel príjmov obecných rozpočtov z daní, dotácií a poplatkov na celkových príjmoch týchto rozpočtov predstavuje napr. v Švédsku 71%, SRN 86,5%, Fínsku 70%, Francúzsku 70%, v SR v roku 1996 len 40% (Zborník Program obnovy dedín 1997).

Na zamedzenie tohto negatívneho trendu je v súčasnom období poskytovaná podpora prostredníctvom dotácií na podporu rozvoja agroturistiky, vidieka a diverzifikácie ekonomických aktivít. V rokoch 1997 - 2000 bolo na podporu vidieckej turistiky a diverzifikácie poskytnutých 151 mil. Sk. Ďalším zdrojom sú pôžičky a záruky na úvery na doplnkové činnosti v poľnohospodárstve.

SWOT analýza vidieka

Silné stránky slovenského vidieka:

- diverzita vidieckej krajiny a v nej rozvinutých sídiel,
- hustota malých a stredných sídiel so zachovanými prvkami národnej a ľudovej kultúry,
- vysoký rekreačný potenciál niektorých regiónov predovšetkým v horských oblastiach,
- vysoký ľudský potenciál najmä vzdelanostná úroveň a pracovitosť vidiečanov vo všetkých vidieckych oblastiach,
- možnosť zdravšieho životného štýlu,
- dostatočná dostupnosť pracovnej sily,

- dostatočné vodné zdroje, pramene minerálnej vody.

Slabé stránky slovenského vidieka:

- nízka konkurencieschopnosť vidieckej ekonomiky,
- nepriaznivý populačný trend vo veľkej časti vidieckych obcí,
- nedostatočná technická infraštruktúra väčšiny vidieckych obcí,
- nižšia úroveň starostlivosti o kultúrnu krajinu v dôsledku poklesu poľnohospodárskych aktivít,
- nedostatočná občianska vybavenosť vo väčšine vidieckych obcí,
- nekonceptnosť a nekoordinovanosť rozvojových aktivít a investičnej činnosti,
- rastúce problémy s dopravnou obslužnosťou v koncových obciach generujúce problémy s dochádzkou do zamestnania,
- nedostatok vhodných úverových schém pre vidiek.

Príležitosti slovenského vidieka:

- diverzifikácia ekonomickej základne vidieka najmä zavádzaním tých odvetví, ktoré poskytujú priestor na finalizáciu a pre odbyt na domácich aj zahraničných trhoch (malotonážne a technické plodiny, chov oviec, drobných zvierat a pod.),
- možnosť lepšieho využitia a zhodnotenia dreva a ostatných produktov lesa (lesné plodiny, liečivé rastliny, čečina, tráva, hlina, lesná zver a pod.),
- nezaplnený trhový priestor pre poskytovanie služieb občanom v oblasti remeselnej výroby, sociálnych a zdravotných služieb,
- potenciál pre rozvoj malého a stredného podnikania,
- vidiecka turistika a agroturistika,
- vysoký potenciál vidieckej society pre tvorbu partnerstiev,
- reforma verejnej správy.

Ohrozenia slovenského vidieka:

- sektorový prístup k riešeniu rozvojových problémov, nerozvinutá regionálna politika,
- nekoordinovanosť na jednotlivých stupňoch riadenia,
- nedostatočná koncentrácia finančných prostriedkov a tým ich neefektívne vynakladanie,
- nekomplexnosť rozvojových projektov,
- súčasný nekonzistentný systém rozdeľovania a kontroly verejných zdrojov,
- nedostatočná podpora malého a stredného podnikania (legislatíva šitá na mieru veľkých podnikov),
- nedostatočný inštitucionálny rámec (najmä nedostatky v poradenstve, v systéme vzdelávania dospelých, neexistencia podnikateľských inkubátorov, vedecko-technických parkov a pod.).

SWOT analýza vidieka naznačuje, že medzi silné stránky a príležitosti slovenského vidieka patrí potenciál krajiny, diverzifikácia ekonomickej základne vidieka, najmä finalizáciou produkcie, nezaplnený trhový priestor pre poskytovanie služieb v oblasti remeselnej výroby a možnosti podnikania v oblasti vidieckej turistiky a agroturistiky. Diverzifikácia vidieckej ekonomiky je preto kľúčovým cieľom, aby sa zachovala a zlepšila rovnováha medzi ekonomickými príležitosťami a sociálnymi podmienkami obyvateľstva na vidieku. Ak sa

vidiecke usadlosti budú môcť integrovať do širšej ekonomiky bez geografickej dislokácie, potom bude možné dosiahnuť ústredný cieľ rozvoja vidieka.

ZÁVER

Snahou Slovenskej republiky bude v predvstupovom období prispôsobiť sa legislatíve EÚ a prostredníctvom predvstupových nástrojov smerovať podporu do prioritných oblastí, ktoré boli definované v Národnom pláne pre prijímanie *acquis communautaire* a prostredníctvom programu SAPARD implementovať systém prijímania pomoci zo štrukturálnych fondov Európskej únie. Sleduje sa cieľ zavedenia systému programovania, vytvorenia partnerstiev a efektívna implementácia programu podľa zásad platnej legislatívy EÚ. Dlhodobým zámerom rozvoja vidieckych oblastí je stabilizácia štruktúry osídlenia vidieckych oblastí, predchádzanie vysídľovaniu vidieckych oblastí, udržanie územnej a ekologickej rovnováhy.

SÚHRN

Príspevok analyzuje súčasný stav vidieka a poľnohospodárstva pred vstupom SR do Európskej únie. Posudzujú sa zároveň silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia vidieka. Program rozvoja vidieka vyžaduje špecifické riešenie na úrovni regiónov a zohľadňuje súčinnosť rozvoja vidieka a poľnohospodárstva. Jedným z predvstupových programov EÚ zameraných na vidiek je aj program SAPARD, ktorý na Slovensku gesturuje Ministerstvo pôdohospodárstva. Účasť v programe SAPARD umožní kandidátskym krajinám využívať v rokoch 2000 – 2006 časť financií EÚ aj na zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja vidieka.

KEÚČOVÉ SLOVÁ

Program SAPARD, rozvoj vidieka, SWOT analýza, silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia vidieka a poľnohospodárstva.

LITERATÚRA

1. HRDINA, V. a kol.: Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001, Bratislava, august 2000
2. Návrh Plánu rozvoja vidieka SR a podmienok pre implementáciu predvstupového nástroja Európskej únie – SAPARD v rámci schvaľovacieho konania EÚ. MP SR Bratislava, 04/2000
3. Plán rozvoja poľnohospodárstva a vidieka SR MP SR na roky 2000-2006 (SAPARD), Bratislava nov. 2000
4. Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 1999, Zelená správa MP SR, 11/1999

Adresa autora:

doc. Ing. Pavel Šimčák, PhD.,

SPU Nitra, DP-FEM Košice,

Požiarnická 1, 040 01 Košice

Tel.: 095/728 17 29, fax: 095/728 17 30

